

MARŠEVI I BORBE BRIGADE NA KALNIČKOM GORJU I U HRVATSKOM ZAGORJU

Prije polaska na marš (26. lipnja) štab 12. divizije izdaje naređenje¹ u kojem je utvrđen pokret jedinica preko poluoslobođenih i neoslobođenih teritorija, kao i mjere predostrožnosti u vrijeme boravka na terenima Kalničkog gorja i Hrvatskog zagorja.

U naređenju je naglašeno da se učini sve kako bi se sačuvala tajnost u odnosu na region preko kojega se kreće, a poduzete su i mjere da brojno stanje i naoružanje za neprijatelja ostanu tajna.

Kretalo se u koloni po šumskim stazama, a kolskim putevima u koloni dvojnih redova, i to tako da je jedna kolona išla desnom, a druga lijevom stranom puta. Određeni su mjesto i uloga starješina u toku pokreta jedinica, a ukazano je i na prijeku potrebu održavanja marševske discipline.

Pored naređenja kojim se regulira, odnosno ukazuje na mjere koje se moraju poduzeti u toku marša, štab divizije je naredio da se poduzmu mjere osiguranja pokreta, odnosno osiguranja boravka jedinica u mjestu.

»Jedinice u pokretu«, rečeno je u ovom naređenju, »moraju preduzeti sve mjere osiguranja«.² Ukazano je na

¹ Arhiv VII, reg. br. 1/5, k. 881.

² Isto.

to da jedinice moraju imati prethodnice, zaštitnice i bočna osiguranja, koja prilikom prijelaza preko pruge ili puta dobijaju ulogu stalnih osiguranja. Ta osiguranja moraju ostati na mjestu dok sve jedinice ne pređu put, odnosno prugu. Zaštitnice, pored svoga zadatka, moraju prikupljati i sa sobom povesti sve partizane koji iz bilo kog razloga zaostanu.

U naređenju štaba 12. divizije naglašava se važnost osiguranja jedinica nakon završetka marša, pa se u ovom dijelu naređenja kaže: »Bilo da su jedinice u logoru (šumi) bilo da su u kantonmanu (selu) moraju se pored stražara i patrola određivati i postavljati mrtve straže. Komandant i komesar jedinice koja logoruje ili kantonuje biće lično odgovorni ako bude jedinica iznenađena. Pri postavljanju mrtvih straža voditi računa da su iste na dovoljnom udaljenju od glavnine i da odgovaraju ostalim uslovima mrtvih straža . . .«

Pored navedenog, štab divizije naređuje i ovo:

- stražari moraju uvijek biti udvojeni,
- stražare stalno podučavati u pravilnom vršenju stražarske dužnosti,
- o sva izdata naređenja u odnosu na obezbjeđenje moraju se neprekidno kontrolirati,
- iz sela, gdje boravi naša jedinica, određeno vrijeme nitko se ne smije pustiti van, a ukoliko netko uđe u selo ili logor, tu ostaje dok i jedinica ne napusti to mjesto.

U naređenju se potom naglašava da se ove mjere poduzimaju radi sprječavanja iznenađenja od strane neprijatelja, a na kraju dodaje: »... Za prenočište koristiti velike kuće ili štagljeve, kako bi jedinice bile što više prikupljene. Preko noći, ispred svake kuće i štaglja, gdje budu smješteni partizani, mora da bude stražar . . .« U dijelu naređenja o zaštiti iz vazduha piše: »Zadržavanje u selima može biti samo po odobrenju viših štabova. Koristiti što više noćne marševe. U logoru jedinice razbacati po četama i dalje od kuhinje, a vatru ložiti suvim drvima.«³

Za razliku od 12. i 18. brigade, kojima je naređeno da za Kalnik marširaju preko Bilo-gore, Omladinska brigada

³ Isto.

se trebala kretati kroz Moslavinu, ali je ta odluka u posljednji trenutak promijenjena, pa su sve tri brigade svoj pravac usmjerile putevima Bilo-gore (sekcija Bjelovar i Đurđevac 1:100.000). Odmah u početku marša, 29. lipnja, nedaleko od s. Zrinjske (30 km istočno od Bjelovara), dijelovi njemačke 187. rezervne divizije napali su dva bataljona 18. brigade, no, poslije dvosatne borbe neprijatelj je odbačen u Veliku Pisanicu i Veliki Grđevac, uz gubitke od 12 mrtvih i 28 ranjenih. Brigada je imala 14 mrtvih i 33 ranjena.⁴

Pokret jedinica 12. divizije poslije ove borbe nastavlja se, ali neprijatelj ne miruje. U svim okolnim uporištima osjećaju se pojačanja i povećana aktivnost. Ubrzo se saznaje da neprijatelj priprema ofenzivu na Bilo-goru, ali to nije omelo 12. diviziju u izvršenju dobijenog zadatka. U selu Sandrovac (15 km istočno od Bjelovara) štab Omladinske brigade organizira miting, ali od seljaka niko ne dolazi. Strah od predstojeće ofenzive Nijemaca, a još više od onih koji bi ih potkazali kod ustaških koljača, zaustavlja mještane kod svojih kuća. To borce, međutim, ne spriječava i miting se održava, a poslije spontanih pjesama i igara koje su trajale i nekoliko sati oni se razilaze po selu i seljacima prenose sadržaj govora komesara brigade. Na mitingu su borci upoznati sa situacijom u svijetu i na našim ratištima, s predstojećim ciljevima i zadacima 12. divizije, i s naredjenjem Glavnog štaba za Hrvatsku da je 12. brigada dobila naziv udarna.

Prvih dana marša Omladinska je na čelu, a na začelju 18. brigada. Približavajući se Bjelovaru na čelo izlazi 12. brigada i u tom poretku marš se nastavlja sve do pruge Križevci — Koprivnica. Marš kroz šumovite predjele Bilo-gore nije bio zamoran, jer su marš-rute bile kraće, a smještajni uvjeti i ishrana dobri. U selu Kapeli Omladinska brigada dobija nekoliko sati odmora, a borci koriste vrijeme da bi se okupali. Poslije toga raspoloženje je još bolje, pa u narodu vlada uvjerenje da brigade kreću na Zagreb.

⁴ I u neprijateljevim dokumentima njemački gubici su tako prikazani, ali su naši preuveličani.

Isto, dok. br. 1/1, k. 25.

Pri prelazu pruge Križevci — Koprivnica, kad su je 12. i Omladinska već prešle, 18. brigada nailazi na jaku njemačku zasjedu,⁵ pa se zbog toga vraća na Bilo-goru. Već drugog dana za njom kreću i jake neprijateljeve snage u sastavu: ojačani 54. puk njemačke 100. lovačke divizije, dva bataljona za obuku iz Bjelovara i Slavenskog Broda, nekoliko ustaško-domobranskih bataljona i njemačke i ustaške policijske jedinice.

Do prve borbe došlo je 9. srpnja u rejonu sela Gornji Križ (kod Koprivnice), a sutradan i kod Bačkovice. Oba dana borbe su bile žestoke i 18. brigada je imala osjetne gubitke. Palo je 12 drugova, a 37 ih je ranjeno.

Zbog gubitaka iz ove i prethodne borbe kod Zrinjske (24 poginula i 65 ranjenih), koji su brigadu prilično pogodili i ozbiljno je opteretili, odlučeno je da ona ne prelazi cestu Križevci—Koprivnica i ne ide u Kalničko gorje, nego da se preko vrhova Bilo-gore vrati u Slavoniju. Za takvu odluku postojao je još jedan razlog. Naime, neprijatelj je, usmjeravajući svoje snage na jedinice 18. brigade, mislio da je u pitanju cijela divizija, a kad je uvidio svoju grešku bilo je kasno. Dvanaesta i 16. brigada već su dostigle svoj cilj.

Za pregrupiranje vlastitih snaga i ofenzivna dejstva protiv 12. i 16. brigade neprijatelju će trebati pune dvije sedmice, a za to vrijeme one će Kalničkim odredom izvršiti najveći dio svojih zadataka.⁶

Omladinska i 12. brigada, pošto su prije blokade prešle željezničku prugu i put Križevci — Koprivnica, produžile su marš na sjeveroistočne padine Kalnika. Noću 4/5. srpnja, dijelovi Omladinske brigade kod željezničke stanice sela Cukovec⁷ (4 km od Ludbrega) na nekoliko mjesta su oštetili prugu.

Petog srpnja za 12. i Omladinsku brigadu predviđen je odmor, međutim, istoga dana njemački avioni su bombardirali jedinice Omladinske brigade i odmor je prekinut. Tom prilikom poginulo je nekoliko drugova. Srušene su i neke kuće, a poginulo je i troje djece i dvije žene.

⁵ Zbornik., tom V, knj. 18, dok. 48, 84, 85.

⁶ Isto, knj. 18, str. 395.

⁷ Isto, knj. 18, str. 395.

Približavajući se ovom kraju, Omladinska brigada ima prvi duži zastanak u selu Jeleni. Zastrašeni neprijateljevom propagandom o partizanima, mnogi seljaci su nepovjerljivi. Ipak, poslije prvih susreta i razgovora, nepovjerenje i strah popuštaju, ali izvjesno odstojanje i dalje ostaje. Dobar odnos jedinica i tople riječi boraca, a posebno partijskih i političkih radnika, brzo su učinili svoje i već u slijedećim selima, gdje jedinice borave ili samo prolaze, odnosi su prisniji. Primjećuje se da je sve manje straha i nepovjerenja. Marš se nesmetano nastavlja i Omladinska brigada stiže u Donju Rijeku. Selo je smješteno podno Kalnika, a tu su i prvi tragovi borbi koje je ovdje vodio Kalnički odred. Narod je siromašan i borci su se u to brzo uvjerali.

AKCIJA U JALKOVCU I OSLOBOĐENJE POLITIČKIH ZATVORENIKA IZ USTAŠKOG ZATVORA U LEPOGLAVI

Nakon kratkog odmora 12. i Omladinska brigada odlaze na obezbjeđenje akcije Kalničkog odreda na neprijateljevo uporište u Jalkovcu⁸ (sekcija Čakovec 1:100.000). U njemu je bio smješten domobranski artiljerijski divizion sa 150 domobrana i 5 oficira. Prema ranijem dogovoru, svo ljudstvo ovog divizona s komandantom Vardom Demetrom⁹ na čelu predalo se bez otpora. U ruke naših jedinica dopale su velike količine oružja i municije i drugog ratnog materijala.¹⁰ Jedinice 12. divizije za vrijeme ove akcije nisu imale dodir sa neprijateljem, pa su se odmah povukle sa zasjeda. Na povratku s položaja Treći bataljon Omladinske brigade uništio je jedan neprijateljev kamion, koji se od Varaždina kretao prema Lepoglavi. Tom prilikom ubijen je jedan ustaša, a dva Nijemca su zarobljena. Poslije uspjele akcije u Jalkovcu, Omladinska brigada se razmjestila na planini Ivančici koju od Kalnika i Medvednice dijeli samo komunikacija Zagreb — Varaždin. Stab

⁸ Arhiv VII, reg. br. 22-6/2 I, k. 470.

⁹ Pukovnik JNA u mirovini.

¹⁰ Zaplijenjena su dva topa 100 mm (6 uništena), 2 teška mitraljeza i 150 pušaka sa 50.000 metaka.

Zbornik, tom V, knj. 17, dok. 96, str. 330.

brigade i prištapski dijelovi smjestili su se u Gornjoj Rijeci, a bataljoni u selima Vojnovec, Vukovec i Sudovec.

U takvom rasporedu bataljoni Omladinske brigade ostaju samo taj dan, a već 3. srpnja odlaze u Zajezdu (sekcija Ptuj 1:100.000) radi odmora i pripreme za predstojeće akcije.¹¹ Ovdje se brigada zadržala do 12. srpnja, kada odlazi u zasjedu od Varaždina radi obezbjeđenja napada 12. brigade na zloglasno ustaško uporište u Lepoglavi, sa zadatkom da iz njega oslobode preko 100 političkih zatvorenika, među kojima je bilo i nekoliko desetina vrlo istaknutih komunista koji su u ovom zatvoru čamili pet, deset pa i više godina.

Kompletna brigada, osim jedne čete, koja je određena da obezbjeđuje mjesto za evakuaciju ranjenika kod sela Osečke (k. 228), dobila je zadatak da postavi zasjedu na putu i pruži Lepoglava — Varaždin, na liniji: Cerje — Nebojse — Cerje — k. 267. Pored zasjede i osiguranja Centra za evakuaciju ranjenika Omladinska brigada je dobila zadatak da nakon završetka borbe za Lepoglavu teške ranjenike, ako ih bude, otprati u bolnicu Kalničkog odreda.¹²

Početak napada na neprijateljevu posadu u Lepoglavi predviđen je za 12. srpanj u 22 sata. U uporištu se nalazilo 150 neprijateljevih vojnika (žandari, domobrani i kaznionički čuvari). U napadu je učestvovao Prvi bataljon 12. udarne brigade. Sve ostale jedinice: Kalnički odred, 12. brigada (bez Prvog bataljona) i cijela Omladinska brigada, osiguravale su ovaj napad. Pošto su u osmosatnoj borbi savladali zatvorsku stražu i posadu uporišta, borci 12. brigade su oslobodili oko 700 zatvorenika, od kojih je najveći broj pušten kućama. Svi politički zatvorenici¹³ postali su partizani, a najteži kriminalci nisu oslobođeni.

Dok se 12. brigada borila sa posadom u Lepoglavi, na položaje Omladinske brigade naišli su oklopni vlak i 6 manjih tenkova. Oni su zaustavljeni, jer je pruga bila

¹¹ Arhiv VII, reg. br. 34/1, k. 881.

¹² Bolnica se nalazila na Kalniku ispod kote Kozji Hrbet.

¹³ U izvještajima ovaj se broj kreće od 100 do 150.

Zbornik, tom V, knj. 17, dok. 33 i 94.

Neprijatelj u svom izvještaju tvrdi da je od 800 oslobođenih osuđenika pristupilo partizanima.

Arhiv, reg. br. 13/1, k. 25.

porušena, a put prekopan. Zbog toga se oklopni vlak odmah vratio. Tenkisti praćeni pješadijom bili su uporniji i u nekoliko navrata pokušali su zauzeti pogodnije linije, izmanevrirati prepreke na putu, te izbiti na naše položaje. No, bataljon, koji je držao put, potpomognut vatrom ostalih jedinica, izvršio je protivnapad i protjerao neprijatelja, koji više nije ni pokušao pomoći opkoljenoj posadi u Lepoglavi.

Poslije uspješno završene akcije u Lepoglavi jedinice 12. brigade i Kalnički odred povukli su se na odmor u sela Meljan, Zarovnicu, Prebukovje i Kameničko Podgorje.¹⁴ Omladinska brigada, međutim, dobila je zadatak da organizira obezbjeđenje i prijevoz ranjenika na Kalničko gorje. Na tom putu ona je imala manjih čarki u kojima je uništen jedan bunker i zarobljeno nekoliko domobrana. Pošto je ranjenike prebacila do bolnice Kalničkog odreda, brigada se vratila na Ivanšćicu, ali na putu Zagreb — Varaždin dočekalo ju je nekoliko stotina neprijateljevih vojnika koje je pratilo osam tenkova. Kako je put bio prekopan, tenkovi nisu mogli naprijed. To je pokolebalo i držanje pješadije, što su naši bataljoni odmah iskoristili. Slabijim snagama oni su vezivali neprijatelja i zadržavali ga na putu, dok je glavnina izmanevrirala neprijateljeve snage i prebacila se na Ivanšćicu. Isto je, nešto kasnije, učinila i zaštitnica, tj. snage koje su neprijatelja vezale za sebe.

Dok je Omladinska brigada prateći ranjenike marširala na Kalnik, 12. brigada je krenula na zapad i zadržala se kod Trakošćanskog jezera¹⁵ (sekcija Čakovec 1:100.000). Dalje nije mogla, jer je neprijatelj na tom sektoru koncentrirao jake snage, koje su je, uz jaku podršku avijacije i tenkova, potisnule.

Kako je pritisak neprijatelja i dalje jačao, sve jedinice se (Kalnički odred, 12. i Omladinska brigada) prebacuju na Kalnik i tu, već sutradan 22. srpnja, bivaju napadnute od preko 4.000 Nijemaca, ustaša i domobrana, koje je po-

¹⁴ Zbornik, tom V, knj. 17, dok. 33, str. 120.

¹⁵ Arhiv VII, reg. br. 22-7/2 I, k. 470.

državalo 20 tenkova. Naše jedinice prešle su u obranu na liniji sela Kalnik — Kamenšnica — Dedina (12. brigada); Duga Rijeka — Ribnjak — Radeljevo (Omladinska brigada); Osijek — Apatovac (Kalnički odred) (sve sekcije Čakovec 1:100.000).

Neprijatelj je nastupao pravcima Novi Marof — Sudovec; Varaždinske Toplice — Kalnik i sa pravaca Križevci i Ludbreg.¹⁶

Tog dana jedinice 12. brigade su vodile borbu protiv jačeg i mnogo bolje naoružanog neprijatelja. Nijemci su pretrpjeli velike gubitke. Imali su preko 100 mrtvih i ranjenih vojnika i starješina. Ipak, predveče, brigada se morala povući na južne obronke Kalnika.

Kalnički partizanski odred bio je toga dana izložen teškom pritisku, pa je neprijatelj uspio da razdvoji snage 12. divizije.

Kod Suve Rijeke Omladinska brigada je razbila dvije neprijateljeve čete i tom prilikom zarobila 42 domobrana, a 20 ih je ubijeno. Iz Omladinske brigade četiri druga su ranjena, a jedan je poginuo.

Kako je štab 12. divizije bio sa Kalničkim odredom, štab Omladinske brigade je uputio Prvi bataljon u Apatovac da pomogne Kalničkom odredu u prikupljanju njegovih jedinica i da prihvati štab 12. divizije.¹⁷

Slijedećeg dana (23. srpnja) štab 12. brigade donosi odluku da brigada krene u Slavoniju. Toga i nekoliko slijedećih dana štab divizije i Omladinska brigada nisu imali vezu s 12. brigadom.¹⁸

Dan kasnije sa Kalnika je krenula i Omladinska brigada, s kojom je bio i štab divizije.

Krećući se s Kalnika na Bilo-goru, 12. brigada je imala manji sukob sa neprijateljem. Do sukoba je došlo prilikom prijelaza preko pruge Koprivnica — Križevci.

¹⁶ Boreći se na ovom sektoru Omladinska brigada je u više navrata bombardirana, a najžešće bombardiranje doživjela je u s. Zajezda.

Izjava general-potpukovnika Đure Dulića.

¹⁷ Arhiv VII, reg. br. 22-7/21, k. 470.

¹⁸ Isto, reg. br. 22-8/2 I, k. 470.

Omladinska brigada je bez nekih naročitih smetnji stigla na Bilo-goru¹⁹ i razmjestila se u sela: Suhu Katalenu, Kozarevac i Malu Crešnjevicu, gdje se spojila sa 12. brigadom.

Nakon dvodnevnog boravka na sjevernim padinama Bilo-gore, jedinice 12. i Omladinske brigade su krenule na njene južne padine. Na maršu se jedan bataljon 12. brigade sukobio s neprijateljem iz uporišta u Bedeničkoj i tom prilikom ubio 9 Nijemaca.

Iako je planirano da divizija na ovom terenu ostane duže, ona je krenula nazad nešto ranije. Neprijatelj je na ovom području već sasredio jake snage, što je bio pouzdan znak da se sprema za ofenzivu.

Divizija je izvršila postavljene zadatke. Narod ovoga kraja imao je prilike da upozna naše jedinice i u borbi i kad su boravile u njihovim selima. Likvidacija uporišta u Jalovcu i u Lepoglavi snažno je uticala na stanovništvo okolnih sela i bilo je očito da oni mijenjaju svoje mišljenje o našoj vojsci.

REZULTATI BORAVKA U KALNICKOM GORJU I HRVATSKOM ZAGORJU

Pored marševa i likvidacije navedenih uporišta, brigade su imale još 15 uspješnih borbi, pa su stanovnici ovog dijela Hrvatske mogli uočiti da su ustaške i njemačke jedinice, iako imaju suvremeniju tehniku, nemoćne kad god su se tukle s našim jedinicama na otvorenom terenu. Budući da je neprijatelj nekoliko puta bombardirao pojedina sela, ne birajući objekte, stanovnici su uvidjeli njegovu bezobzirnost, pa su ga i nazivali ubojicom djece.

Boreći se u tom dijelu Hrvatske i vodeći česte borbe, naši borci su pokazali sposobnost da se suprotstave svim teškoćama i da uspješno tuku najelitnije Paveličeve jedinice. Iako je neprijatelj u vrijeme dolaska divizije u te

¹⁹ Povratak na Bilo-goru pao je tačno 30 dana od naređenja Glavnog štaba, u kome je 12. diviziji naredeno da se preko Bilo-gore prebaci u Hrvatsko zagorje da bi s tamošnjim jedinicama otpočela zauzimanje neprijateljevih manjih uporišta, političku djelatnost i provedbu mobilizacije za naše jedinice.

Isto, reg. br. 22-9/2 I, k. 470.

krajeve brojčano jači, on stalno dovlači nova pojačanja — u ljudstvu i u tehnici. Između ostalog, protiv naših dviju brigada i Kalničkog odreda neprijatelj je angažirao i 20 srednjih tenkova.

Najveći teret borbi u Hrvatskom zagorju nosila je 12. brigada,²⁰ ali i 16. je ponijela osijetan teret i uvijek je bataljonima 12. bila siguran oslonac.

U osvrtu na te borbe štab 2. korpusa, između ostalog, piše: »Jedinice 12. divizije, na svom putu kroz srce Hrvatske, prenijele su slavu boraca II korpusa.«²¹ U dijelu u kojem se govori o rukovodećem kadru stoji:« Osposobljeni su za rukovođenje sa složenijim vojničkim operacijama. Na osnovu toga s pravom se može očekivati da će se i u budućim borbama postići još veći uspjesi.«²²

Vodeći borbe u ovom dijelu Hrvatske jedinice 12. divizije su zaplijenile 2 brdske haubice 100 mm s 13 sanduka granata, 5 teških mitraljeza, 4 laka mitraljeza, 16 puškomitraljeza, 22 automata, 702 puške, 20 pištolja, 3 sanduka ručnih bombi i mnogo druge ratne opreme. Uništeno je 6 haubica s velikom količinom granata, 6 kamiona, 4 motocikla, 3 velika rudnika, jedna kasarna, tvornica i kasarna u Lepoglavi. Oštećene su dvije tankete, 1 tenk od 15 tona i jedna lokomotiva. Ubijena su 754 neprijateljeva vojnika (većinom Nijemaca i ustaša, među kojima i 30 koljača iz zloglasnog logora Jasenovac). Zarobljena su 82 Nijemca, 206 domobrana, ustaša, žandara i legionara. Porušeno je 4 kilometra željezničke pruge, a isto toliko i telefonsko-telegrafskih linija na prugama Zagreb—Koprivnica, Koprivnica—Varaždin, Varaždin—Zagreb i Bjelovar—Đurđevac.²³

Pored vojničkih, postignuti su i politički uspjesi zbog pravilnog držanja naših boraca i neumornog objašnjavanja političke linije KP Jugoslavije.²⁴

²⁰ Zbornik, tom V, knj. 18.

Izvještaj 12. udarne brigade od 2. kolovoza 1943.

²¹ Arhiv VII, reg. br. 44/21, k. 881A.

²² Isto, reg. br. 44/18/21.

²³ Isto, reg. br. 26-1, k. 881.

²⁴ Isto, reg. br. 26-1, k. 881 i 44-6/21, k. 881A.

U priličnoj mjeri je raskrinkana kapitulantska i špekulantska politika Vlatka Mačeka i reakcionarnog dijela HSS. Na taj način stvoreni su uvjeti da se i u ovim krajevima izvrši mobilizacija²⁵ novih boraca i da se i u ovom dijelu naše zemlje, sa osloncem na najšire narodne mase, ustanak razbukta.²⁶

Poslije boravka u sjevernom dijelu Hrvatske, poslije borbi i marševa na Bilo-gori, u stroju dviju brigada, nije više bilo 173 borca. Na Kalniku je zauvijek ostalo 36 drugova i drugarica, koji su svojim tijelima obilježili marševske pravce i borbene linije Omladinske i 12. brigade. Boravak na Kalniku zabilježen je i velikim brojem (47) nestalih, od kojih se jedan dio kasnije vratio u brigade, a neki su se priključili jedinicama u Moslavini.

Prvih dana nakon povratka²⁷ na Bilo-goru pristupilo se sređivanju i učvršćenju jedinica. Pored toga što su jedinice u to vrijeme štatile žetvu, mnogi borci su učestvovali i u njenom prikupljanju.

U informativnom izvještaju štaba 12. divizije, pisanim za razdoblje od 27. srpnja do 10. kolovoza, stoji i ovo: »Usljed novonastale situacije narod je postao još više privržen nama i našoj borbi i siguran je u našu pobjedu i u našu vojsku, to se pokazalo naročito sada kad su naši borci čuvali žetvu i vršidbu.«²⁸

Već poslije nekoliko dana zaboravljeni su glad, teški marševi i gotovo neprekidne borbe i čarke sa neprijateljem. Umor je iščezao i borci su opet bili spremni za nove napore i za nove pobjede. Disciplina i moral bili su odlike koje su ih uvijek krasile, posebno onda kad su se približavali svojim starim bazama i selima u kojima su poznavali svaku zgradu, brdo, put i domaćina.

²⁵ Trećeg rujna u Hrvatsko zagorje i Kalnik krenut će i druga slavonska divizija (10. divizija), prvenstveno radi mobilizacije novog ljudstva za NOVJ, jer je bilo očito da će Italija uskoro kapitulirati.

²⁶ Zbornik, tom V, k. 17, dok. 83, str. 278—181.

²⁷ Marš za Bilo-goru je protekao u redu. Ako se izuzme prva noć kad je marš prekinut, zbog velike tame, pa je brigada ostatak noći i dan provela u šumi. Sve ostalo je prošlo u okvirima marša partizanske ratne brigade.

Arhiv VII, reg. br. 2-1/14, k. 881A.

²⁸ Isto.